

Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelere Verilen Grup Danışmanlığının Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Group Counseling for Families of Intellectually Disabled Children

Nalan GÖRDELES BEŞER, Figen İNCİ

ÖZET

Amaç: Bu çalışma zihinsel engelli çocuğu olan ailelere sunulan grup danışmanlığının etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma ön-test, son-test desenli yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırma Niğde Saruhan Özel Eğitim Okulu'nda yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan Bilgi Formu ile Aile Değerlendirme Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Problem Çözme Envanteri, Beck Depresyon ve Anksiyete Ölçek'leri kullanılarak toplanmıştır. Altı yapılandırılmış oturumdan oluşan grup danışmanlığı her biri beş-altı ebeveynden oluşan gruplara ortalama 45-60 dakika süreyle verilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Simple Paired t-testi, Wilcoxon testi, Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U-testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Grup süreci sonunda ebeveynlerin problem çözme becerileri, aile içi iletişimleri ve sosyal destek algıları anlamlı ölçüde arttı, anksiyete ve depresyon belirtilerinin azaldığı gözlenmiştir.

Sonuç: Bu çalışma sonucuna göre; zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sorunlarının belirlenmesinin ve onların psikososyal olarak desteklenmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Aile fonksiyonları; psikiyatri hemşiresi; zihinsel engellilik.

SUMMARY

Objectives: The study aims to assess the effectiveness of group counseling for families of intellectually disabled children.

Methods: This is a quasi-experimental study with a pre-test/post-test design. The study was conducted in Niğde Saruhan School of Special Education. The data was collected using the Family Assessment Device, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, Problem Solving Inventory, Beck Depression Inventory and the Beck Anxiety Inventory. For each one of the parents in groups of 5-6 people, 6 structured group counseling sessions were made that each lasted 45 minutes. To evaluate the data, a simple paired t-test, Wilcoxon test, Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U-tests were used.

Results: Parents surveyed after the group process showed a significant increase in their problem solving skills, communication with family members, social support awareness and a reduction in symptoms of anxiety and depression.

Conclusion: According to the results of this study, determination of the problems parents with intellectually disabled children deal with and their psychosocial support is important.

Key words: Family functioning; psychiatric nurse; mental disability.

Giriş

Bebeğin doğumu, ailede rollerin yeniden düzenlenmesini ve yeni rutinlerin oluşturulmasını gerektirmektedir. Ailede beklenen sağlıklı çocuktur. Ancak çocuk engelli ise beklentiler değişmektedir.^[1-5] Normal özelliklere sahip bir çocuk beklerken, gelecekle ilgili bütün umut, beklenti ve planları bunun üzerine kurarken farklı özelliklere sahip bir çocuğun doğması, ailenin beklentilerinde, planlarında ve mali konularda büyük değişiklikler oluşturmaktadır.^[6,7] Söz konusu engellilik zihinsel ise; aile yaşamında değişiklik daha fazla olabilmektedir. Ailede zihinsel engelli bir çocuk olması tüm aile bireyleri için duygusal bir yük, stres verici bir yaşam deneyimi ve sürekli

başta çıkma tepkileri gerektiren bir stresördür. Ayrıca zihinsel engelli çocuğa sahip olmak mevcut baş etme becerilerinin yetersiz kaldığı, alternatif problem çözme yöntemlerinin geliştirilmesi gereken, sosyal destek gereksiniminin arttığı zorlu bir yaşam olayıdır.^[1,3-5]

Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerle yapılan çalışmalar; ebeveynlerin birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını, aile süreçlerinin olumsuz etkilendiğini ve psikolojik sorunlar yaşadıklarını göstermektedir.^[3,4,8,9] Aslan ve Şeker'in (2011) yapmış olduğu çalışmada; engelli çocuk sahibi ailelere karşı gösterilen davranış ve tepkilerin %35.6'sı acıma ve bazı durumlarda da engelliliği bir kader olarak görme şeklindedir.^[10] Bu durum zihinsel engelli çocuğu olan aileleri ötekileştirme, damgalama ve sonuç olarak sosyal izolasyona maruz bırakmaktadır. Benzer şekilde; Yıldırım Sarı'nın (2007) çalışmasında zihinsel engelli olan çocuğa sahip ailelerin duygusal, sosyal, ekonomik ve fiziksel yüklenme yaşadıkları belirtilmiştir.^[9] İcmeli ve ark.nın (2008) yapmış olduğu çalışmada ise zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin aile içinde problem çözme, duygusal tepki verme, davranış kontrolü ve genel fonk-

Niğde Üniversitesi Niğde Zübeyde Hanım Sağlık Yüksekokulu, Niğde

İletişim (Correspondence): Dr. Figen İNCİ.

e-posta (e-mail): figeninci@gmail.com

Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2014;5(2):84-91
Journal of Psychiatric Nursing 2014;5(2):84-91

Doi: 10.5505/phd.2014.94830

Geliş tarihi (Submitted): 06.01.2014 **Kabul tarihi (Accepted):** 13.06.2014

siyon alanlarında daha fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir. [3] Doğru ve Arslan'ın (2008) çalışmasında engelli çocuğu olan annelerin çoğunluğunda sürekli kaygı durumu olduğu saptanmıştır.[8] Yapılan çalışmalarda, ailelerin yaşadıkları bu problemlere yönelik onlara profesyonel desteğin sağlanması önerilmekte ve verilen desteğin etkili olduğu vurgulanmaktadır.[1,7,11-14] Bu çalışma, zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sorun alanlarına yönelik geliştirilen grup danışmanlığının etkinliğini değerlendirmek amacıyla ön-test son-test desenli yarı deneysel bir araştırma olarak yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini genel eğitim programından yararlanamayan zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklara öz bakım ve temel yaşam becerileri kazandırmayı amaçlayan bir eğitim merkezi olan Niğde Saruhan Özel Eğitim Okulu'nda eğitim gören öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır (n=80). Niğde Saruhan Özel Eğitim Okulu'na kayıtlı öğrencilerden il merkezinde ikamet eden aileler tespit edilmiş (n=56) ve bu ailelere araştırma hakkında bilgi verilip katılmaya davet edilmiştir. Ebeveynlerden 10'u çalıştığı, 10'u da 6 oturumluk sürecin hepsine katılamayacaklarını bildirdiği için örnekleme alınmamış 36 ebeveynle grup danışmanlığına başlanmıştır. Danışmanlık sürecinde ebeveynlerin altısı tüm oturumlara katılamadıkları için değerlendirme dışı bırakılmış ve tüm oturumlara katılan 30 ebeveynle araştırma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri ailelerin sosyo-demografik özelliklerini içeren Bilgi Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Problem Çözme Envanteri, Beck Depresyon ve Anksiyete Ölçeği ile toplanmıştır.

Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak geliştirilen form zihinsel engelli çocuğa birincil bakım veren ebeveynin sosyo-demografik özelliklerini sorgulamaktadır.

Beck Depresyon Envanteri: Beck tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Şahin tarafından yapılmıştır (Cronbach alfa: 0.80). Ölçek depresyon yönünden riski ve depresif belirtilerin düzeyini ve şiddetini ölçmektedir. 21 sorudan oluşan dörtlü likert tipi ölçekten en düşük 0 en yüksek 63 puan alabilmektedir. Kesme noktası olarak belirlenen 17 puan ve üstü depresif belirtilerin olduğunu göstermektedir.[15]

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ): Westley ve Ebstein tarafından geliştirilen ölçek Bulut tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 60 madde ve problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarından oluşmaktadır. Dörtlü Likert tipi ölçekte ortalama puan ikinin üzerine çıktıkça aile işlevlerinde sağlıksızlığı göstermektedir.[16]

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ): Ölçeğin orijinali Zimet ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Eker ve Arkar tarafından yapılmıştır. Ölçek, algılanan sosyal desteğin kaynağına göre aile, arkadaşlar ve özel bir insandan alınan destek olmak üzere üç alt ölçekten ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde 1 "Kesinlikle hayır"dan, 7 "Kesinlikle evet" e kadar 1-7 puan arasında derecelendirilmiştir. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir.[17]

Problem Çözme Envanteri (PÇE): Heppner tarafından geliştirilen problem çözme envanteri, genel yönelim, problemin tanımı, alternatif üretme, karar verme ve değerlendirme gibi problem çözme aşamaları konusunda kişisel bir öz-değerlendirme yapmayı sağlayan bir araçtır. Ölçeğin ülkemiz için uyarlaması Şahin ve ark. tarafından yapılmıştır (Cronbach alfa: 0.88). 1-6 arasında puanlanan ve 35 maddeden oluşan likert tipindeki ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği bireylerin problem çözme becerileri konusunda kendilerini yetersiz olarak algıladığını göstermektedir.[15]

Beck Anksiyete Ölçeği: Beck tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Şahin ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşup 0-3 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin yaşadığı anksiyetenin şiddetini göstermektedir.[15]

Uygulama

Araştırmaya başlamadan önce yazılı olarak kurum izinleri alınmıştır. Araştırma hakkında bilgi verilerek katılımcılardan sözlü izin alınmıştır. Çalışmanın başlangıcında; araştırmaya katılmaya gönüllü olan zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlere bilgi formu ve diğer ölçekler uygulanmıştır. Yapılandırılmış grup danışmanlığı oturumlarının daha yararlı olabilmesi için ebeveynler beş-altı kişilik gruplara ayrılmıştır. Engelli çocukların yaşı, gelişim dönemi ve engellilik düzeyi özellikleri dikkate alınarak homojen gruplar oluşturulmuştur. Çalışmada, araştırmacıların yönetiminde her biri 45-60 dakika süren toplam 6 oturum gerçekleştirilmiştir. Oturumlarda; genel bilgilendirme, grup kurallarının belirlenmesi, beklentilerin paylaşılması, zihinsel engellilik, problem çözme, sosyal destek algısı hakkında bilgilendirme, zihinsel engelli çocuğa adaptasyon ve aile süreçlerinin yeniden yapılandırılması konuları tartışılmıştır. Her bir oturum yarı yapılandırılmış şekilde belirlenmiş olan konu çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Oturumlarda interaktif öğretim yöntemleri, ebeveynlerin spontan yanıtları gözlemek için rol oyunları ve bilişsel davranışçı terapi teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca ebeveynlere ev ödevleri verilerek oturumlarda ele alınan konuların daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Analiz

Grup danışmalığının etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla ölçeklerden alınan ilk ve son puanlar uygun istatistiksel yöntemlerle karşılaştırılmıştır. Parametrik varsayımlar karşılandığı için ön ve son test puanları karşılaştırmak için Simple Paired t-testi ve sosyo-demografik özelliklerle ön-son test puanları karşılaştırmak için ise; parametrik varsayımlar karşılanmadığından dolayı Wilcoxon t-testi, Kruskal Wallis, Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Bulgular

Grup üyelerinin %53.3'ü 35-44 yaş grubunda, % 60.0'ının çocuğu 7-13 yaş grubunda ve 1, 2, 3 ve 5. sınıfa devam etmektedir. Katılımcıların %76.7'si ilköğretim mezunu olup, %96.7'si ev hanımıdır (Tablo 1).

Grup Üyelerinin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın kapsamında grup danışmanlığının verildiği ebeveynlerin grup süreci sonrasında Aile Değerlendirme Ölçeği'nin Problem Çözme ve İletişim Alt Ölçeği puan ortalarının grup öncesine göre daha düşük olduğu ve bu puan farkının Problem Çözme Alt Ölçeği'nde istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Diğer taraftan; Roller,

Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterebilme Alt Ölçeklerinde ise grup öncesine göre grup sonrasında ebeveynlerin daha fazla puan aldıkları belirlenmiştir (Tablo 2).

Ebeveynlerin bazı özelliklerine göre grup süreci sonunda aile işlevleri alanında herhangi bir puan farkı olup olmadığı incelendiğinde; iletişim alt boyutunda; 35-44 yaş aralığında, ilköğretim mezunu, çocuğu 14-17 yaş ile 18 yaş ve üzeri olan, çocuğu 6-8. sınıfa giden ve zihinsel engelli bir yakını olanların, aile içi rollerin dağılımı alt boyutunda; kendisi 28-34 yaş aralığında, çocuğu 14-17 yaş aralığında olan ve çocuğu 6-8. sınıfa gidenlerin, genel aile içi işlevler alt boyutunda; kendisi 28-34 yaşında, çocuğu 7-13 ile 18 ve üzeri olan, çocuğu 1-5. sınıfa devam edenlerin, gereken ilgiyi gösterebilme alt boyutunda ise çocuğu 1-5. sınıfa devam edenlerin grup süreci sonunda öncesine göre ölçek puan ortalamalarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Grup Üyelerinin Algıladıkları Sosyal Desteğin Değerlendirilmesi

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde; grup süreci sonrasında ebeveynlerin Özel Bir İnsandan Alınan Destek, Arkadaştan Alınan Destek ve Aileden Alınan Destek alt ölçeklerinden aldıkları puan

Tablo 1. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveyn ve çocuğa ait değişkenler

Değişkenler	Sayı	Yüzde
Anne-babanın yaşı		
28-34	08	26.7
35-44	16	53.3
≥45	06	20.0
Çocuğun yaşı		
7-13	18	60.0
14-17	05	16.7
≥18	07	23.3
Çocuğun sınıfı		
1-5. sınıf	18	60.0
6-8. sınıf	7	23.3
İş eğitim sınıfı	5	16.7
Ailenin ekonomik durumu		
İyi	04	13.3
Orta	24	80.0
Kötü	02	6.7
Anne-babanın mesleği		
Ev hanımı	29	96.7
İşçi	01	3.3
Anne-babanın eğitim durumu		
İlköğretim	23	76.7
Lise	7	23.3
Ailede başka zihinsel engelli çocuğun olma durumu		
Var	26	86.7
Yok	4	13.3
Zihinsel engelli akraba olma durumu		
Var	15	50.0
Yok	15	50.0
Zihinsel engelli çocuğa sahip olmanın verdiği zorluk		
Çok zorluk yaşadığını ifade edenler	17	56.7
Kabullenmenin zor olduğunu ifade edenler	13	43.3

Tablo 2. Etkileşim grubu öncesi ve sonrası aile süreci, sosyal destek, problem çözme anksiyete ve depresyon puan ortalamalarının dağılımı

Ölçekler	Grup öncesi	Grup sonrası	t	p
	Ort.±SS	Ort.±SS		
Aile değerlendirme ölçeği				
Problem Çözme Alt Ölçeği	1.91±0.52	1.37±0.45	4.389	0.000*
İletişim Alt Ölçeği	2.23±0.47	2.21±0.33	0.216	0.831
Roller Alt Ölçeği	2.60±0.48	2.72±0.45	-1.199	0.240
Duygusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği	2.48±0.51	2.76±0.46	-2.945	0.006*
Gereken İlgii Gösterebilme Alt Ölçeği	2.46±0.57	2.87±0.74	-3.025	0.005*
Genel İşlevler Alt Ölçeği	2.40±0.33	2.40±0.34	0.000	1.000
Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği				
Özel bir insandan alınan destek	4.80±1.96	6.70±0.71	-3.231	0.003*
Arkadaştan alınan destek	3.66±1.94	5.21±1.86	-4.351	0.000*
Aileden alınan destek	6.05±3.82	6.14±1.62	-0.139	0.890
Problem çözme envanteri				
Problem çözme yeteneğine güven	29.70±8.33	17.53±7.60	5.632	0.000*
Yaklaşma-kaçınma	43.83±9.04	26.60±10.97	6.237	0.000*
Kişisel kontrol	16.80±3.34	11.90±3.93	4.682	0.000*
Beck Depresyon Ölçeği	15.40±8.16	5.90±7.24	5.454	0.000*
Beck Anksiyete Ölçeği	26.16±13.85	5.30±11.30	5.304	0.000*

ortalamları grup öncesine göre yüksek olduğu, bu puan farklarının (aileden alınan sosyal destek alt ölçeği hariç) istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 2).

Ebeveynlerin yaşına, çocuğun yaşına, çocuğun sınıfına, ebeveynin eğitim durumuna göre; özel insandan alınan destek alt boyutu, arkadaştan alınan destek alt boyutu, aileden alınan destek alt boyutu puan ortalamalarının grup sonrası öncesine göre daha yüksek olduğu sadece, aileden alınan destek alt boyutunda 28-34 yaş grubunda olan ve ailede başka zihinsel engelli yakını olmayan ebeveynlerin puan ortalamasının öncesine göre daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Grup Üyelerinin Problem Çözme Becerilerin Değerlendirilmesi

Grup üyelerinin grup danışmanlığı öncesi ve sonrası Problem Çözme Envanteri puan ortalamaları incelendiğinde; grup süreci sonrasında ebeveynlerin Problem Çözme Yeteneğine Güven, Yaklaşma-kaçınma ve Kişisel Kontrol Alt Boyutlarında grup öncesine göre puan ortalamalarının daha düşük olduğu, bu puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 2).

Grup süreci sonunda ebeveynlerin yaşına, çocuğun yaşına, çocuğun devam ettiği sınıfa, zihinsel engelli yakını olma durumuna bakılmaksızın bütün ebeveynlerin, grup sonrası grup öncesine göre Problem Çözme Envanteri ve Alt Ölçeklerinin hepsinden daha az puan aldıkları bulunmuştur (Tablo 5).

Grup Üyelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Ebeveynlerin grup süreci sonunda Beck Depresyon ve Anksiyete Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, her iki

ölçekten aldıkları puan ortalamalarının daha düşük olduğu ve bu puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 2).

Grup süreci sonunda ebeveynlerin yaşına, çocuğun yaşına, çocuğun devam ettiği sınıfa, zihinsel engelli yakını olma durumuna bakılmaksızın bütün ebeveynlerin, grup sonrası grup öncesine göre Beck Depresyon ve Anksiyete Ölçeklerinden daha az puan aldıkları bulunmuştur (Tablo 6).

Tartışma

Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi

Grup danışmanlığı süreci sonunda ebeveynlerin problem çözme ve aile içi iletişim becerilerinde artış olduğu belirlenmiştir. Buna karşın aile içinde duygusal tepki verme, ilgi gösterme alt boyutlarında olumlu yönde değişim olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu; iletişim, problem çözme gibi konularla ilgili bilgilerin kısa sürede yaşama aktarabilirken, duygu paylaşımı ve rol dağılımı gibi alanlarda önce farkındalığın gelişmesi, değişim için daha fazla zamana ve güce ihtiyaç duyulması ile açıklanabilir. Araştırma kapsamındaki ebeveynler, grup sürecinde iletişim ve problem çözme becerilerini intreaktif öğrenme ve rol oynama teknikleri ile grup içinde deneyimleyerek, öğrendiklerini diğer grup üyeleri ile paylaşarak uygulamaya geçirebildiklerini ifade etmişlerdir. Aile işlevleri ile ilgili literatür bilgisi de zihinsel engelli çocuğa sahip olmanın aile işlevlerini olumsuz yönde etkilediğini, verilecek bilgi ve danışmanlık hizmetlerinin yararlı olacağını bildirmektedir.^[4,9,18-20] Taanila ve ark.nın (1998) yaptıkları çalışmada klinik hemşire ve doktorlar tarafından çocuklarının engeli, tedavisi konusunda ailelere bilgi verilmiş, çocuklarının bakımı, eğitimi konusunda yaşadıkları zorluklarla ilgili ise

Tablo 3. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine göre grup öncesi ve sonrası aile değerlendirmeye ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

	Problem Çözme Alt Ölçeği		İletişim Alt Ölçeği		Duyusal Tepki Verilimine Alt Ölçeği		Genel İlgivi Gösterebilme Alt Ölçeği		Genel İşlevler Alt Ölçeği	
	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası
Ebeveyn yaşı										
28-34	1.85±0.53	1.35±0.58	2.79±0.43	2.37±0.28	2.77±0.52	2.70±0.47	2.62±0.51	2.69±0.59	3.00±0.77	2.52±0.33
35-44	1.56±0.47	1.17±0.16	2.72±0.52	2.72±0.46	2.55±0.33	2.72±0.46	2.62±0.51	2.69±0.59	2.75±0.50	2.39±0.40
45 ve üzeri	1.80±0.59	1.72±0.40	2.03±0.37	2.07±0.38	2.37±0.47	2.72±0.49	2.85±0.37	2.30±0.62	2.54±0.53	2.41±0.22
Kw G.Ö/G.S.	1.154/ 6.373		0.454/2.333		2.540/0.335		0.824/0.255		2.006/1.906	1.237/0.060/5.39/
p G.Ö/G.S.	0.561/0.041*		0.797/0.311		0.281/0.982		0.662/0.880		0.357/0.386	0.539/0.970
Çocuğun yaşı										
7-13	1.93±0.43	1.35±0.50	2.25±0.40	2.29±0.32	2.52±0.52	2.81±0.43	2.54±0.41	2.49±0.63	3.08±0.74	2.41±0.35
14-17	2.20±0.36	1.26±0.27	2.46±0.76	2.06±0.27	2.96±0.34	2.61±0.50	2.73±0.19	2.80±0.27	2.54±0.77	2.31±0.39
18 ve üzeri	1.66±0.75	1.50±0.43	2.01±0.35	2.09±0.36	2.53±0.36	2.54±0.48	2.14±0.74	2.46±0.65	2.44±0.26	2.38±0.38
Kw G.Ö/G.S.	1.661/4.337		1.661/4.337		4.032/1.721		2.322/0.63		0.599/3.827	0.718/1.417
p G.Ö/G.S.	0.123/0.431		0.436/0.114		0.133/0.423		0.283/0.969		0.879/0.148	0.698/0.492
Çocuğun eğitim durumu										
Çocukluk	1.95±0.43	1.35±0.50	2.28±0.39	2.29±0.32	2.54±0.53	2.81±0.43	2.54±0.41	2.49±0.63	3.06±0.74	2.43±0.37
6-8. sınıf	1.92±0.68	1.21±0.20	2.26±0.68	2.06±0.36	2.76±0.37	2.45±0.53	2.22±0.46	2.27±0.25	2.48±0.84	2.27±0.25
İs. eğitim sınıfı	1.76±0.67	1.66±0.42	2.00±0.42	2.11±0.27	2.56±0.41	2.76±0.38	2.66±0.20	2.62±0.54	2.71±0.54	2.46±0.28
Kw G.Ö/G.S.	0.706/4.304		2.362/4.204		0.767/2.156		1.725/1.109		1.808/1.369	1.808/1.369
p G.Ö/G.S.	0.703/0.116		0.307/0.122		0.681/0.340		0.422/0.574		0.480/0.211	0.405/0.504
Anne-babasının eğitim durumu										
İlköğretim	1.89±0.49	1.27±0.35	2.28±0.32	2.25±0.28	2.62±0.44	2.70±0.51	2.48±0.57	2.43±0.56	2.90±0.80	2.40±0.35
Lise	1.97±0.64	1.69±0.60	2.07±0.80	2.07±0.45	2.50±0.61	2.77±0.22	2.47±0.22	2.55±0.65	2.75±0.56	2.39±0.30
Üniversite	71.380/47.560		44.000/64.300		72.500/72.000		65.000/93.500		80.000/62.300	1.000/0.386
p G.Ö/G.S.	0.886/0.107		0.077/0.441		0.701/0.701		0.471/0.190		0.060/0.651	0.870/0.744
Zihinsel engelli akraba olma durumu										
Var	2.03±0.50	1.42±0.51	2.23±0.59	2.14±0.34	2.60±0.55	2.80±0.43	2.53±0.52	2.50±0.62	2.92±0.81	2.28±0.38
Yok	1.80±0.53	1.32±0.39	2.22±0.32	2.27±0.32	2.60±0.41	2.63±0.47	2.43±0.52	2.41±0.54	2.81±0.69	2.42±0.28
U G.Ö/G.S.	83.500/104.500		106.500/87.000		106.500/89.000		103.000/90.000		108.500/104.500	104.000/84.000
p G.Ö/G.S.	0.233/0.744		0.806/0.305		0.806/0.345		0.713/0.367		0.570/0.744	0.744/0.250

Tablo 4. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine göre grup öncesi ve sonrası çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

	Özel Bir İnsandan Alınan Destek		Arkadaştan Alınan Destek		Aileden Alınan Destek	
	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası	Grup Öncesi	Grup Sonrası
Anne-babamın yaşı						
28-34	3.90±2.45	8.03±6.98	2.96±1.96	5.28±2.01	4.78±2.32	5.65±2.44
35-44	5.62±1.05	6.70±0.47	4.26±1.92	5.85±1.50	7.06±4.75	6.57±0.79
45 ve üzeri	3.79±2.45	4.95±2.17	3.00±1.69	3.41±1.58	5.04±1.53	5.62±1.92
P Kw G.Ö/G.S.	3.851/3.107		3.212/7.263		2.208/0.627	0.813/0.416
p G.Ö/G.S.	0.146/0.332		0.201/0.026*		0.332/0.731	
Çocuğun yaşı						
7-13	5.11±1.81	7.23±4.68	3.93±1.94	5.75±1.60	6.62±4.72	6.29±1.72
14-17	4.05±2.64	5.80±1.21	2.15±1.91	4.75±2.01	4.55±1.40	5.50±1.96
18 ve üzeri	4.53±1.96	6.00±1.25	4.07±1.63	4.17±2.12	5.64±1.76	6.21±1.12
Kw G.Ö/G.S.	1.270/4.085		4.317/2.998		3.004/1.240	-1.069/0.285
p G.Ö/G.S.	0.530/0.130		0.116/0.023		0.2230.538	
Çocuğun sınıfı						
1-5. sınıf	5.12±1.81	7.23±4.68	3.76±1.97	5.75±1.60	6.63±4.71	6.29±1.72
6-8. sınıf	4.39±1.85	6.10±0.97	3.85±2.16	5.03±2.03	5.03±1.62	5.60±1.74
İs. eğitim sınıfı	4.20±2.76	5.65±1.51	3.05±1.73	3.55±1.80	5.35±1.86	6.35±1.08
Anne-babamın eğitim durumu						
İlköğretim	4.85±1.97	7.08±4.04	3.48±2.05	5.22±1.93	6.18±4.28	6.26±1.59
Lise	4.60±2.07	5.46±2.13	4.25±1.49	5.17±1.73	5.60±1.73	5.75±1.76
Üniversite	76.000/52.500		64.000/74.500		80.000/51.000	0.000/1.000
p G.Ö/G.S.	0.848/0.174		0.441/0.774		1.000/0.158	
Zihinsel engelli akraba olma durumu						
Var	5.14±1.82	7.30±4.68	3.77±2.04	5.45±1.69	5.57±1.61	6.10±1.75
Yok	4.34±2.12	5.92±1.71	3.51±1.86	4.90±2.09	6.67±5.57	-0.535/0.693
U G.Ö/G.S.	83.000/70.000		75.500/87.000		71.500/102.000	
p G.Ö/G.S.	0.233/0.081		0.126/0.305		0.089/0.683	

Tablo 5. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine göre grup öncesi ve sonrası problem çözme envanteri puan ortalamalarının dağılımı

	Problem Çözme Yeteneğine Güven				Yaklaşma-kaçınma				Kişisel Kontrol				
	Grup Öncesi		Grup Sonrası		Grup Öncesi		Grup Sonrası		Grup Öncesi		Grup Sonrası		
	Ort.±SS	z/p	Ort.±SS	z/p	Ort.±SS	z/p	Ort.±SS	z/p	Ort.±SS	z/p	Ort.±SS	z/p	
Anne-babamın yaşı													
28-34	26.62±6.88	-1.682/0.092	18.75±9.05	-3.363/0.001*	39.00±9.56	25.37±12.96	-1.542/0.123	17.37±3.46	13.00±4.14	17.37±3.46	13.00±4.14	-1.474/0.141	
35-44	30.56±8.42	-1.782/0.075	15.50±7.24	-2.032/0.042*	45.68±8.22	22.87±5.92	-3.523/0.000*	16.18±3.25	10.43±3.70	16.18±3.25	10.43±3.70	-3.244/0.001*	
≥45	31.50±10.13	-1.101/0.271	21.33±5.46	-0.542/0.588	45.33±9.58	38.16±12.28	-1.153/0.249	17.66±3.72	14.33±2.94	17.66±3.72	14.33±2.94	-1.156/0.248	
Kw G.Ö/G.S.	1.922/5.433				2.629/6.637			1.275/4.338		1.275/4.338			
P G.Ö/G.S.	0.383/0.066				0.269/0.036*			0.529/0.111		0.529/0.111			
Çocuğun yaşı													
7-13	29.38±6.82	-3.245/0.001*	16.00±6.94	-2.375/0.018*	41.55±8.34	23.50±9.56	-3.031/0.002*	16.88±3.57	12.05±4.12	16.88±3.57	12.05±4.12	-2.724/0.006*	
14-17	36.60±12.85	-0.486/0.653	17.60±5.98	-0.486/0.653	53.20±6.97	29.60±14.77	-2.023/0.043*	17.40±2.88	11.40±4.03	17.40±2.88	11.40±4.03	-2.060/0.039*	
≥18	25.57±5.82	-1.101/0.271	21.42±9.69	-0.542/0.588	43.00±8.71	32.42±10.06	-1.352/0.176	16.14±3.38	11.85±3.93	16.14±3.38	11.85±3.93	-1.521/0.128	
Kw G.Ö/G.S.	3.307/3.786				6.184/6.204			0.522/0.074		0.522/0.074			
P G.Ö/G.S.	0.191/0.151				0.045*/0.045*			0.770/0.964		0.770/0.964			
Çocuğun sınıfı													
1-5. sınıf	29.66±6.91	-3.245/0.001*	16.05±6.90	-2.375/0.018*	42.00±8.51	23.94±9.38	-3.031/0.002*	16.66±3.69	12.05±4.12	16.66±3.69	12.05±4.12	-2.677/0.007*	
6-8. sınıf	30.57±12.09	-0.542/0.588	14.57±2.87	-0.542/0.588	49.42±8.97	22.00±4.00	-2.366/0.018*	17.14±3.02	9.85±3.18	17.14±3.02	9.85±3.18	-2.201/0.028*	
İş eğitimi sınıfı	28.60±8.87	-0.542/0.588	27.00±8.15	-0.542/0.588	42.60±9.55	42.58±9.28	-0.135/0.893	16.80±3.03	14.20±3.27	16.80±3.03	14.20±3.27	-0.948/0.343	
Kw G.Ö/G.S.	0.294/9.480				2.793/10.116			0.194/2.893		0.194/2.893			
P G.Ö/G.S.	0.863/0.009*				0.247/0.006*			0.907/0.235		0.907/0.235			
Anne-babamın eğitim durumu													
İlköğretim	28.73±6.29	-3.636/0.000	17.08±6.77	-1.947/0.051	44.30±9.04	26.43±11.06	-3.561/0.000*	16.65±3.40	12.04±4.00	16.65±3.40	12.04±4.00	-3.137/0.002*	
Lise	32.85±13.25	-1.947/0.051	19.00±10.37	-1.947/0.051	42.28±9.55	27.14±11.53	-2.028/0.043*	17.28±3.35	11.42±3.95	17.28±3.35	11.42±3.95	-1.696/0.090	
U G.Ö/G.S.	72.000/75.000				62.500/77.000			74.000/72.000		74.000/72.000			
P G.Ö/G.S.	0.701/0.811				0.386/0.886			0.774/0.701		0.774/0.701			
Zihinsel engelli akraba olma durumu													
Var	31.13±9.44	-3.410/0.001*	16.33±4.92	-2.472/0.013*	45.46±8.77	26.13±11.49	-3.240/0.001*	18.13±2.41	11.46±2.53	18.13±2.41	11.46±2.53	-3.417/0.001*	
Yok	28.26±7.10	-2.472/0.013*	18.73±9.61	-2.472/0.013*	42.20±9.30	27.06±10.81	-2.557/0.011*	15.46±3.68	12.33±5.02	15.46±3.68	12.33±5.02	-1.603/0.109	
U G.Ö/G.S.	100.500/107.000				95.000/101.000			66.500/103.500		66.500/103.500			
P G.Ö/G.S.	0.624/0.838				0.486/0.653			0.056/0.713		0.056/0.713			

danışmanlık yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda az oranda bilgi ve danışmanlık alan, eğitim ve danışmanlık hizmetinden memnun olmayan ebeveynlerin, eğitim ve danışmanlık hizmetinden memnun olanlara göre kendilerini beş kez daha fazla güvensiz ve savunmasız hissettikleri belirlenmiştir.^[13]

Ebeveynlere ilişkin değişkenler üzerinden yapılan incelemede grup süreci sonrasında bütün ebeveynlerin problem çözme davranışını kazandıkları bulunmuştur. Ancak iletişim konusunda; 35-44 yaş aralığında, ilköğretim mezunu, çocuğu 14-17 ve 18 yaş ve üzeri, çocuğu 6-8. sınıfa giden ve zihinsel engelli bir yakını olan, aile içi rollerin dağılımı konusunda; kendisi 28-34 yaş aralığında, çocuğu 14-17 yaş aralığında olan ve çocuğu 6-8. sınıfa giden, genel aile içi işlevler konusunda; kendisi 28-34 yaşında, çocuğu 7-13 ve 18 ve üzeri olan, çocuğu 1-5. sınıfa devam eden, gereken ilgiyi gösterebilme konusunda ise çocuğu 1-5. sınıfa devam eden ebeveynlerin grup sürecinden yararlandıkları bulunmuştur. Yaş, deneyimi beraberinde getirmektedir. Engelli bir çocuğu sahip olmak ilk zamanlarda aile bireylerinin şok yaşamasına neden olsa da daha sonra çocuğun kabullenilmesi ile birlikte aile içi iletişimi yeniden yapılandırılması, engelli çocukla iletişime geçme, onun bakımı ve eğitimi için daha çok çaba harcanması söz konusu olduğu söylenebilir.

Algılanan Sosyal Desteğin Değerlendirilmesi

Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ihtiyaç duydukları sosyal desteğin algılanması için çalışma kapsamında ebeveynlerin sahip oldukları aile içi, toplumsal ve kurumsal sosyal desteklerin farkına varmaları ve bu destekleri kullanabilmelerine yönelik danışmanlık yapılmıştır. Grup danışmanlığı sonrasında ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteğin artmış olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin her bir sosyo-demografik özelliklerine göre grup öncesi ve sonrası Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puan ortalamaları incelendiğinde tüm ebeveynlerin (35-44 yaş grubundaki ve ailede başka zihinsel engelli yakını olmayan ebeveynlerin aileden alınan destek algısı dışında) algıladıkları sosyal desteğin yüksek olduğu bulunmuştur. 35-45 yaş grubunda olan ebeveynler ile ailede başka zihinsel engelli

Tablo 6. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine göre grup öncesi ve sonrası anksiyete ve depresyon ölçeği puan ortalamalarının dağılımı

	Anksiyete			Depresyon		
	Grup Öncesi	Grup Sonrası	z/p	Grup Öncesi	Grup Sonrası	z/p
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS		
Anne-babanın yaşı						
28-34	23.25±17.01	9.50±21.41	-1.823/0.068	17.50±9.35	3.62±4.74	-2.380/0.017*
35-44	19.37±13.93	3.25±3.75	-3.409/0.001*	12.68±5.49	5.75±7.11	-2.613/0.009*
≥45	18.16±10.14	5.16±3.97	-1.992/0.046*	19.83±10.94	9.33±9.93	-1.992/0.046*
Kw G.Ö/G.S.	0.345/2.982			3.685/2.603		
p G.Ö/G.S.	0.842/0.225			00.158/0.272		
Çocuğun yaşı						
7-13	17.55±11.37	4.72±14.33	-3.035/0.002	14.83±7.58	4.38±7.67	-3.507/0.000*
14-17	34.00±18.41	6.40±4.56	-2.032/0.042*	19.80±12.89	8.00±9.05	-1.214/0.225
≥18	17.00±11.95	6.00±4.43	-2.032/0.042*	13.71±5.31	8.28±3.90	-2.201/0.028*
Kw G.Ö/G.S.	2.226/12.054			0.492/6.492		
p G.Ö/G.S.	0.329/0.002*			0.782/0.039*		
Çocuğun sınıfı						
1-5. sınıf	17.44±11.35	4.72±14.33	-3.035/0.002*	14.50±7.84	4.55±7.60	-3.463/0.001*
6-8. sınıf	32.14±17.20	4.85±4.37	-2.366/0.018*	17.57±8.71	9.57±7.50	-1.521/0.128
İş eğitim sınıfı	13.20±7.36	8.00±3.80	-1.483/0.138	15.60±9.81	5.60±4.33	-1.753/0.80
Kw G.Ö/G.S.	5.295/13.108			0.993/4.557		
p G.Ö/G.S.	0.071/0.001*			0.609/0.102		
Anne-babanın eğitim durumu						
İlköğretim	19.65±12.47	5.69±12.77	-3.574/0.000*	15.13±8.05	4.95±5.16	-3.864/0.000*
Lise	21.85±18.78	4.00±4.08	-2.032/0.042*	16.28±9.123	9.00±11.83	-1.524/0.128
U G.Ö/G.S.	78.000/71.500			70.500/72.500		
p G.Ö/G.S.	0.924/0.666			0.631/0.701		
Zihinsel engelli akraba olma durumu						
Var	20.73±15.90	3.60±3.64	-2.701/0.007*	17.93±9.25	8.26±8.94	2.443/0.015*
Yok	19.60±11.98	7.00±15.66	-3.352/0.001*	12.86±6.23	3.53±4.10	-3.412/0.001
U G.Ö/G.S.	112.000/104.500			73.000/79.500		
p G.Ö/G.S.	1.000/0.744			0.106/0.174		

yakını olmayan ebeveynlerin, grup süreci sonrası algıladıkları sosyal destek puanının düşmesi, ailelerinden bekleyebilecekleri sosyal desteği fark etmeleri ancak aileden beklenen bu desteğin henüz istenen düzeyde olmaması ile açıklanabilir. Bu alanda yapılan bir çalışma, aile üyelerinin var olan sosyal desteklerin farkında olmasının, bu desteklerden yararlanmasının aile üyelerine yarar sağladığını göstermektedir.^[6] Diğer yandan Sloper (1999) derlemesinde engelli çocuğa sahip ailelere için sosyal desteğin önemli olduğunu vurgulanmıştır.^[21] Weiss'in (2002) yaptığı çalışmada; sosyal destek algısı yüksek olan annelerin benlik saygısının da yüksek olduğu, daha az depresif oldukları ve daha az stres yaşadıklarını bildirmektedir.^[22] Bununla birlikte Yıldırım ve Conk'un (2005) yaptığı çalışmada, zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne babalarda planlı eğitimin "Sosyal Destek Arama" puan ortalamalarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yükseltmediği bulunmuştur.^[12] Mevcut çalışmada grup üyelerinin danışmanlık süreci sonrası sosyal destek algılama puanlarında artış olmasını sunulan danışmanlığın grup üyelerinin özellikleri dikkate alınarak iyi yapılandırılmasıyla ilişkilendirilebilir. Benzer danışmanlık programlarında da beklenti katılımcıların sosyal destek algılarının yükselttiği yönündedir.^[6,21,22]

Problem Çözme Becerilerinin Değerlendirilmesi

Grup süreci sonrasında ebeveynlerin Problem Çözme Yeteneğine Güven, Yaklaşma-kaçınma ve Kişisel Kontrol Alt Boyut grup öncesine göre puan ortalamalarının daha düşük olduğu, bu puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Sosyo-demografik özelliklerine göre ebeveynlerin grup süreci sonunda problem çözme becerileri incelendiğinde; bütün ebeveynlerin problem çözme konusunda grup sürecinden olumlu etkilendikleri belirlenmiştir. Bu konuda literatür zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğun bakımı, gelişimi ile birlikte yaşadıkları sorunlarla, çevrenin engelli çocuğa bakış açısından kaynaklanan bir çok problemle karşı karşıya kaldıkları, bu problemlerle nasıl baş edeceklerini bilmedikleri, profesyonel yardıma ihtiyaçlarının olduğunu belirtmektedir.^[1-4,9] Yine literatür ebeveynlere destek olacak psiko-eğitim, psikoterapi, danışmanlık gibi girişimlerin bu çalışmada da olduğu gibi onların problemle baş etmelerine de yardımcı olacağını söylemektedir.^[9,23]

Depresyon ve Anksiyete Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Ebeveynlerin grup süreci sonrasında anksiyete ve depres-

yon puan ortalamalarında azalma görülmüştür. Ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklere göre anksiyete ve depresyon puan ortalamaları incelendiğinde; grup süreci sonrasında anksiyete ve depresyon düzeylerinde azalma olduğu, çocuğu 7-13 yaşında olan ve 1-5. sınıfa devam eden ebeveynlerin danışmanlık sürecinden daha fazla yararlandığı sonucuna varılmıştır. Engelli çocuğa sahip olma ve onunla yaşama, onun için gelecek planı yapma, hedefler koyma, hedeflere ulaşılıp ulaşamayacağı ile ilgili endişe yaşama ebeveynin sürekli anksiyete yaşamasına, çaresizlik ve ümitsizlik duygularının da ebeveynlerin depresyona girmesine neden olmaktadır. Bu durumda ebeveynlerin çocuğunun potansiyelini gerçekçi algılamasına, çocuğunun var olan ve gelişebilecek potansiyeli doğrultusunda gerçekçi hedefler koymasına, çaresizlik, ümitsizlik duyguları ile baş etmesine yardımcı olmak gerekmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi yapılan çalışmalar ve literatür bilgisi engelli çocuğa sahip ebeveynlere sağlanan profesyonel desteğin yararlı olduğunu vurgulamaktadır.^[1,25] Vural Batık (2012) yaptığı çalışmada uygulanan psikolojik destek programının deney grubundaki annelerin umutsuzluk düzeylerini düşürmede ve iyimserlik düzeylerini artırmada etkili olduğunu bulmuştur.^[1] Dilmaç ve ark.nın (2009) zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik yaptıkları eğitim sonrasında kontrol grubundaki annelerin kaygı düzeyinde değişim olmazken deney grubundaki annelerin kaygı düzeylerinde azalma olduğu bildirilmiştir.^[25] Yıldırım ve Conk'un (2005) yaptığı çalışmada ise; eğitim sonrası depresyon puan ortalamasında önemli derecede düşüş olduğu saptanmıştır.^[12]

Bu çalışma sonucuna göre; zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, özellikle birinci derecede bakımı ile ilgilenenlerin sorun alanlarının belirlenmesinin ve onların desteklenmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut araştırma kapsamında ebeveynlerle yapılan 6 oturumluk grup danışmanlığı sonrasında; ebeveynlerin problem çözme, aile içi iletişim, sosyal desteklerin farkına varma, sosyal destek bulma, sosyal destekleri kullanma konusunda becerilerinin artmış olduğu, anksiyete ve depresyon belirtilerinde azalma olduğu belirlenmiştir.

Kaynaklar

- Vural Batık M. Psikolojik destek programının zihinsel yetersizliği olan çocukların ailelerinin umutsuzluk ve iyimserlik düzeylerine etkisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2012;31:64-87.
- Akandere M, Acar MB. Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2009;22:22-32.
- İçmeli C, Ataoğlu A, Canan F, Özçetin A. Zihinsel özürü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. Düzce Tıp Fakültesi Dergisi 2008;3:21-8.
- Keskin G, Bilge A, Engin E, Dülgerler S. Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı, anne-baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından değerlendirilmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2010;11:30-7.
- Kumar VG. Psychological stress and coping strategies of the parents of mentally challenged children. Journal of the Indian Academy of Applied Psychology 2008;34:227-31.
- Lewellyn G, McConnell D, Cant R, Westbrook M. Support network of mothers with intellectual disability: an exploratory study. Journal of Intellectual & Developmental Disability 1999;2:7-26.
- Ravindranadan V, Raju S. Emotional intelligence and quality of life of parents of children with special needs. Journal of the Indian Academy of Applied Psychology 2008;34:34-9.
- Doğru Y, Arslan E. Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile durumluluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2008;19:543-53.
- Yıldırım Sarı H. Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;11:1-7.
- Aslan M, Şeker S. Engellilere yönelik toplumsal algı ve dışlanışlık (Sirt örneği). Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu Sempozyum Kitabı 2011. s. 449-63.
- Gohel M, Muhejee S, Choudhary SK. Psychosocial impact on the parents of mentally retarded children in anand district. Healthline 2011;2:62-6.
- Yıldırım F, Conk Z. Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne/babaların stresle başa çıkma tarzlarına ve depresyon düzeylerine planlı eğitimin etkisi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005;9:1-10.
- Taanila A, Järvelin MR, Kokkonen J. Parental guidance and counselling by doctors and nursing staff: parents' views of initial information and advice for families with disabled children. J Clin Nurs 1998;7:505-11.
- White N, Hasting PR. Social and professional support for parents of adolescent with sheer intellectual disabilities. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities 2004;17:181-90.
- Savaşır I, Şahin NH. Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler. Ankara: Özyurt Matbaacılık; Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 9 1997. s. 79-82.
- Bulut I. Aile değerlendirme ölçeği el kitabı. Ankara: Öz Güzel İş Matbaası; 1990.
- Eker D, Arkar H. Perceived social support: psychometric properties of the MSPSS in normal and pathological groups in a developing country. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol 1995;30:121-6.
- Gupta A, Singhal N. Psychosocial support for families of children with autism. Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal 2005;16:62-83.
- Özşenel F, Işıkan V, Ünay B, Aydın Hİ ve ark. Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi 2003;45:156-64.
- Yukay M. Down sendromlu çocuğa sahip ailelere yapılan grupla psikolojik danışmanın ailelerin depresyon düzeyleri ve aile yapıları üzerine etkisi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.
- Sloper P. Models of service support for parents of disabled children. What do we know? What do we need to know? Child Care Health Dev 1999;25:85-99.
- Weiss MJ. Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children, children with autism, and children with mental retardation. Autism 2002;6:115-30.
- Sucuoğlu B. Özürü çocuğu olan anne/babaların gereksinimlerinin belirlenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 1995;2:10-8.
- Dereli F, Okur S. Engelli çocuğa sahip olan ailelerin depresyon durumunun belirlenmesi. Yeni Tıp Dergisi 2008;25:164-8.
- Dilmaç B, Cıkkılı Y, Koçak F, Çalık MN. Zihinsel engelli çocuğa sahip olan annelerin kaygı düzeylerini azaltıcı eğitim programının annelerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyine etkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2009;24:65-70.